

Besa

Srđan Karanović

Južna Srbija, leta 1914: Avstro-Ogrska je pravkar napovedala vojno Kraljevini Srbiji. Mlada slovenska učiteljica Lea (Iva Krajnc) in Srb Filip (Nebojša Dugalić), ravnatelj na isti podeželski šoli, naenkrat obveljata za predstavnika nasprotnih strani, vendar njuna zveza ni na preizkušnji, dokler Filipa ne pokliče vojaška naborna komisija v Beograd. Ker Filip ne ve, koliko časa bo odsoten, prosi šolskega hišnika Azema (Miki Manojlović), naj medtem, ko bo v vojni, pazi na Leo, učiteljico plesa in ritmične gimnastike. In za muslimana Azema, predstavnika albanske manjšine, je dana beseda, zaobljuba oz. naslovna »besa« svetinja, ki se je ne sme prelomiti niti za ceno življenja: paziti mora, da ji nihče ne bo storil nič zalega.

Strogi in patriarhalni Azem postane Lein osebni stražar in hkrati nadzornik. Starejšega moškega, ki ga občasno obiskujejo že vnuki, ter mlado žensko, ki je komaj dobro začela živeti, ne družijo praktično nič, razen Filipu dana zaobljuba. Okoliščine ju prisilijo v sobivanje v zapuščenem šolskem poslopju in iz začetnega obojestranskega nezaupanja se začne postopoma razvijati tudi njun odnos od ravni, na kateri sta se prisiljena zgolj prenašati, do sovraštva in nato preko strpnosti do nenavadno nežnega prijateljstva. Film Srđana Karanovića *Besa* je hkrati pripoved o raztegnjenem in razrahljanem romantičnem trikotniku ter prispodoba etnične in razredne razslojenosti Evrope stoletje nazaj, preko te metafore (nemogoče je spregledati pripadnosti katoliški, pravoslavni in muslimanski religiji) pa pripoveduje tudi o predsodkih in zadržkih, ki se pojavljajo v sodobnosti, o moralnih, jezikovnih, razrednih, družbenih, religioznih, kulturoloških in etničnih ovirah v današnji komunikaciji.

Koproduksijski film *Besa* temelji na klavstrofobični premisi, ki bi lahko bila izhodišče tudi za komorno gledališko dramo, za igralski »kammerspiel«, saj izrazito izstopajo enotnost kraja, časa in dogajanja, hkrati pa to v kostumsko dramo dveh prostovoljnih »zapornikov« v nekaj šolskih prostorih, ki bi lahko bila tudi svojevrstna interpretacija Stockholmskega

sindroma, kot svojevrstne intervencije vstopajo zgodovinske okoliščine, tudi tiste, ki so bolj spektakularne narave, torej vojna. Značilnost filma je prav ta razpetost med intimno dramo dveh ljudi ter okoljem oziroma kulturo in zgodovino, med notranjim življenjem in zunanjim vrvenjem. Ali kot je režiser filma, Srđan Karanović, odgovoril na vprašanje, kako situacije, v katerih se znajdemo, režirajo naša življenja: »V vseh mojih filmih so glavni junaki skušali živeti svoja življenja svobodno in v vseh so jih zgodovinske okoliščine usmerjale po svoje. Tako je tudi v *Besi*. Vsi smo socialna bitja in verjetno bi živeli, delovali in čutili drugače v drugačnih zgodovinskih ali civilizacijskih okoliščinah«.

Prav te »okoliščine« služijo za ozadje Karanovićevih zgodb v njegovih celovečercih zadnjih dveh desetletij: nacionalna identiteta je vplivala na ljubezenske usode protagonistov v filmih *Za zdaj brez dobrega naslova* (1988) in *Sijaj v očeh* (2003), spolna pa na usodo junakov filma *Virdžina* (1991). Čeprav sam pravi, da so oznake »praška šola« že vsi siti, Srđan Karanović pripada generaciji Rajka Grlića, Gorana Markovića, Gorana Paskaljevića, Lordana Zafranovića in Emirja Kusturice, torej generaciji ki se je »izučila obrti« na FAMU in potem pustila nepozaben pečat na jugoslovanski kinematografiji od sredine sedemdesetih do konca osemdesetih let prejšnjega stoletja. In tako ali drugače, tudi naprej.

na sporedu v Portorožu:
petek, 2. oktober, ob 23:30

Gorazd Trušnovc